

Til: Universitetsstyret
Fra: Universitetsdirektøren

Sakstype: Vedtakssak
Møtesaksnr: 34-24
Møtenr: 4/2024
Møtedato: 18. juni 2024
Notatdato: 14. juni 2024
Arkivsaksnr: 2024/
Saksansvarlig: Ellen Johanne Caesar
Saksbehandler: Anders W. Skumsnes

UiOs etiske anskaffelsesrutiner

Bakgrunn

Viser til tidligere behandling i styremøtet 12. mars 2024 av I-sak 6-24 om «UiOs innkjøpspolicy - Økonomisk virkemiddel knyttet til konflikten i Gaza». Styret vedtok da at administrasjonen skulle komme tilbake med to saker som begge var oppe til behandling i universitetsstyret den 14. mai – V-sak 20-24 «Akademisk boikott av Israel» og V-sak 21-24 «Virkemidler som kan støtte studenter, forskere og akademiske miljøer rammet av krigen på Gazastripen».

Den 6. juni 2024 mottok universitetsdirektør anmodning fra styremedlem Solveig Martha Tynkkynen om å fremme ny sak til universitetsstyremøtet 18. juni om «etiske regler og rutiner rundt innkjøp og anskaffelser som gjøres på og av UiO - mer spesifikt om institusjonens risiko for medvirkning i brudd på folkeretten og menneskerettigheter i Gaza og på Vestbredden, gjennom sine innkjøpsavtaler». Sammen med anmodningen fulgte et forslag til vedtak med medfølgende forslag til saksdokumentasjon. Punkt 1. i forslaget er sammenfalte med UiO sin fortolkning av rammebetingelsene for innkjøpsområdet.

Vedlagt følger sak fra universitetsdirektøren om «UiOs etiske anskaffelsesrutiner». Forslaget til saksdokumentasjon fremsendt av styremedlem Tynkkynen følger i sin helhet som vedlegg til denne saken.

Om saksfremlegget

I arbeidet med saken har administrasjonen rådført seg med Ola Mestad, professor i rettsvitenskap ved Juridisk fakultet ved UiO og bla tidligere leder av Etikkrådet i Oljefondet fra 2010-2014.

Som statlig institusjon skal UiO følge de krav som følger av Lov om offentlige anskaffelser (LOA), relevant internasjonal rett og rettspraksis på området, handelsavtaler Norge har inngått samt andre pålegg og oppfordringer fra norske myndigheter knyttet til offentlige anskaffelser. Samlet sett er det som regulerer UiO sine anskaffelser komplekst og sammensatt.

Notatet redegjør kort for de rammer UiO forholder seg til i sine anskaffelsesprosedyrer, her særlig det som er knyttet til menneskerettigheter. De rettslige rammene for UiO som en offentlig institusjon, gir for eksempel ikke rett til avvisning eller boikott av israelske leverandører på generelt grunnlag, unntatt er næringsvirksomhet eller handel med varer som er produsert i israelske bosetninger på okkupert område. Ved forhøyet risiko følges leverandører opp gjennom aktsomhetsvurderinger. En eventuell avvisning må begrunnes i konkrete forhold ved den enkelte leverandør sett opp mot bestemmelsene i LOA § 24-2.

Notatet beskriver kort dagens praksis og verktøy i bruk i anskaffelsesprosessene ved UiO og de bestemmelser og krav som legges til grunn for anbudsprosessene, leverandørkontaktene og oppfølging av avtalene. Siden styremøtet i mars, er UiOs rutiner og sjekklistene for anskaffelser oppdatert og praktisering er innskjerpet. Universitetsdirektørens vurdering at UiO har etablert rutiner som reduserer handel med aktører som kan være ansvarlige for brudd på menneskerettigheter eller har aktivitet på områder der det er risiko for slike brudd. UiO vil øke oppmerksomheten på dette området både gjennom å bruke eksternt nettverk og organisasjoner med kompetanse på området, og aktivt bruke egen innkjøpsorganisasjon for å sikre at UiOs overordnede føringer og rammer etterleves.

UiO har iverksatt arbeid med å etablere en modell for risikokartlegging med tiltak knyttet til de ulike risikonivåene og med det en mer systematisk tilnærming til aktsomhetsvurderinger for anskaffelsesområdet.

FORSLAG TIL VEDTAK

Universitetsstyret ber universitetsdirektør komme tilbake til styremøtet 17. september med:

- a. Oppdatert anskaffelsesstrategi (2024-2028).
- b. Reviderte etiske retningslinjer for anskaffelser ved UiO.
- c. Forslag til iverksetting av anskaffelsesstrategi gjennom årlig revidert tiltaksplaner og rapportering.
- d. Prinsipper som sikrer en systematisk tilnærming til aktsomhetsvurderinger for anskaffelser-
- e. Redegjørelse for hvordan aktsomhetsvurderinger for anskaffelser følges opp ved UiO.

Arne Benjaminsen
universitetsdirektør

Ellen Johanne Caesar
avdelingsdirektør

Vedlegg:
Fremleggsnotat – «UiO etiske anskaffelsesrutiner» med vedlegg

Universitetet i Oslo

FRA
UNIVERSITETSDIREKTØREN

FREMLEGGNOTAT
Møtesaksnr.: V-sak 34-24
Møtedato: 18. juni 2024
Notatdato: 14. juni 2024
Arkivsaksnr.: 2024/
Saksbehandler: Anders W. Skumsnes

TIL
UNIVERSITETSSTYRET

UiO etiske anskaffelsesrutiner

1. Bakgrunn

Universitetsdirektøren viser til styrenotat I-sak 6-24 «UiOs innkjøpspolicy - økonomisk virkemiddel knyttet til konflikten i Gaza» som ble behandlet i universitetsstyret 12. mars 2024. Der informerte administrasjonen overordnet om hvordan etiske forhold knyttet til anskaffelser ved UiO håndteres.

Studentrepresentant i styret Solveig Martha Tynkkynen har i notat (se vedlegg 1) fremmet overfor administrasjonen forslag til styresak. Universitetsdirektør har tatt utgangspunkt i dette notatet. Forslaget til vedtak fra Tynkkynen er:

«Styret ved Universitetet i Oslo:

1. Erklærer at Universitetet i Oslo (UiO) ikke skal handle med leverandører som begår, medvirker til, eller er direkte knyttet til ulovlig okkupasjon eller brudd på grunnleggende menneskerettigheter og internasjonal humanitærrett.
2. Ber om at det settes ned administrative ressurser for at administrasjonen skal gjennomgå og om mulig heve eksisterende avtaler med selskaper som begår, medvirker til, eller er direkte knyttet til ulovlig okkupasjon eller brudd på grunnleggende menneskerettigheter og internasjonal humanitærrett.
3. Ber administrasjonen utarbeide anbudsrutiner for fremtidige anbudsrunder og kontrakter for å unngå at UiO bidrar til ulovlig okkupasjon eller brudd på grunnleggende menneskerettigheter og internasjonal humanitærrett gjennom sine avtaler.
4. Ber administrasjonen legge frem status på gjennomføring av 2. og 3. punkt på universitetsstyremøtet i september 2024.»

Punkt 1 i forslaget er sammenfalte med UiO sin fortolkning av rammebetingelsene for innkjøpsområdet.

2. Rammer for arbeid med etikk i anskaffelser

Siden det er stilt spørsmål om UiO sin praksis er i tråd med gjeldende nasjonal og internasjonal rett, følger her en redegjørelse for de rammer UiO operer innenfor når det gjelder etikk i anskaffelser, mer om dagens praksis ved UiO ved konkurranser, kontrakter og avtaleoppfølging.

Offentlig anskaffelser er regulert gjennom Lov om Offentlige Anskaffelser (LOA). For internasjonal handel kommer i tillegg bla internasjonal rett og rettspraksis, handelsavtaler Norge har inngått,

samt andre pålegg og oppfordringer som måtte komme fra norske myndigheter. Samlet sett er det som regulerer UiO sine anskaffelser komplekst og sammensatt.

For kjøp av varer og tjenester følger UiO lov og forskrift om offentlige anskaffelser i tillegg til statens økonomireglement og universitetets egne retningslinjer. Etter anskaffelseslovens (LOA) § 5 har UiO som oppdragsgiver en forpliktelse til å ha rutiner «for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser». Loven skal også «bidra til at det offentlige opptrer med integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte, jf. LOA § 1.

LOA § 3 regulerer hvem som er såkalte rettighetshavere og dermed om leverandøren har krav på å behandles likt med norske leverandører. For eksempel er israelske leverandører rettighetshavere og kan dermed ikke på generelt grunnlag avvises eller boikottes. Dette ville være et brudd på anskaffelses-regelverket og internasjonale forpliktelser. Lovens § 24-2 lister hvilke rettslige grunnlag UiO som oppdragsgiver har for å avvise. En avvisning må begrunnes i konkrete forhold ved den enkelte leverandør sett opp mot bestemmelsene i loven.

I NOU 2024: 9 «*Ny lov om offentlige anskaffelser*», Andre delutredning i forslag til ny lov om offentlige anskaffelser, i kapittel 9 *Avvisningsgrunner*, er det i kapittel 9.6.4.2 *Utvalgets vurdering*, en kommentar til yrkesmessige grunner for å avvise leverandører:

Utvalget vil samtidig påpeke at EU-domstolen i flere saker har uttalt at det skal legges til grunn en vid fortolkning av hvilke forsømmelser som kan anses som yrkesmessige. Artikkelen 57 nr. 4 bokstav c gir med dette også avvisningsrett overfor leverandører som kan knyttes til brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Det samme må gjelde for leverandører som kan knyttes til brudd på internasjonal humanitærrett eller annen folkerett, for eksempel i konfliktområder.

Når det gjelder bevisets styrke, er det fremholdt av Forenklingsutvalget og i juridisk teori at det trolig er tilstrekkelig at det foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt for at det er alvorlig yrkesmessig forsømmelse.

Videre påpeker utvalget i Boks 9.5 *Behov for veiledning*, følgende:

Utvalget har merket seg at regjeringen har gått ut med tydelig beskjed til næringslivet, hvor det fremkommer at regjeringen fraråder norske selskaper å drive handel og næringsvirksomhet som bidrar til å opprettholde de folkerettsstridige israelske bosetningene.¹ Utenriksministeren viser videre til at norsk næringsliv bør være oppmerksomme på at selskaper, gjennom økonomiske eller finansiell aktivitet i de folkerettsstridige israelske bosettingene, risikerer at de bidrar til brudd på internasjonal humanitærrett eller menneskerettighetene. Etter utvalgets syn må det samme gjelde for offentlige oppdragsgivere, dersom de gjennom sine leverandører har tilknytninger til de samme områdene. Samtidig kan ikke utvalget se at det er kommet veiledning om dette rettet mot offentlige oppdragsgivere. Etter utvalgets syn kunne det være behov for avklaringer fra myndighetene om hvordan offentlige oppdragsgivere skal forholde seg til pågående konflikter.

I henhold til universitetets prinsipper og etiske retningslinjer vedtatt av Universitetsstyret 9.3.2021, skal UiO i «Samtlige tilbud som gjennomføres ved UiO stille krav om at leverandører skal overholde UiOs etiske retningslinjer, nasjonal lovgivning og internasjonale anerkjente konvensjoner som ILO-konvensjonene, samt Verdenserklæringen om menneskerettigheter artikkel 1.» Per i dag har verken FN eller norske myndigheter pålagt noen handelsboikott av Israel.

Selv om regjeringen og Stortinget ikke har vedtatt sanksjoner mot Israel, fraråder regjeringen i en uttalelse av 07.03.2024 norske selskaper å drive handel og næringsvirksomhet som bidrar til å opprettholde de folkerettsstridige israelske bosetningene. Presiseringen overfor næringslivet omfatter næringsvirksomhet og handel med varer som er produsert i israelske bosetninger. Dette innebærer blant annet at plikten til likebehandling og ikke-diskriminering iht. EFTAs frihandelsavtale med Israel, ikke gjelder for varer produsert på okkupert område. Videre understrekes det at Regjeringen forventer at norske selskaper opptrer ansvarlig og etterlever

Åpenhetsloven, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.

I statssekretær [Kraviks innlegg 24.3.2024](#) presiseres det: «Verken FNs sikkerhetsråd eller EU har foreløpig vedtatt sanksjoner mot Israel. Om det skulle vedtas sanksjoner mot Israel med bred internasjonal oppslutning, vil regjeringen vurdere å slutte seg til disse.»

UiO som forvalter av statens midler, må følge denne offisielle linjen for vurdering og oppfølging av leverandører til statlig sektor. Dette sammen med de rammer som gjelder for offentlige anskaffelser nasjonalt og internasjonalt, gjør at UiO ikke har juridisk støtte for å avvise israelske leverandører på generelt grunnlag.

For å vurdere hvilke selskaper som har næringsvirksomhet og handel med varer som er produsert på okkupert område, følger UiO anbefaling fra Etisk Handel Norge ([EHN](#)), som UiO er medlem av. EHNs råd er at den mest pålitelige kilden for vurdering av selskaper, er FNs høykommissær for menneskerettigheters [database](#) over selskaper som driver forretninger med israelske bosetninger på ulovlig okkupert områder. Oversikten skal fange opp «all business enterprises involved in the activities detailed in paragraph 96 of the report of the independent international factfinding mission to investigate the implications of the Israeli settlements on the civil, political, economic, social and cultural rights of the Palestinian people throughout the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem». Listen er sist oppdatert pr 30. juni 2023. Gitt den internasjonale oppmerksomheten dette har, vil det trolig komme en oppdatering i løpet av året, og UiO vil følge med på eventuelle oppdateringer.

Etisk Handel Norge anbefaler ellers generelt å følge opp gjennom aktsomhetsvurderinger av leverandører og tilbydere i anbudskonkurranser. Dette er innarbeidet og presisert i UiO sine retningslinjer/rutiner.

Den generelle anbefalingen er derfor oppsummert å følge opp leverandører gjennom aktsomhetsvurderinger og gjøre vurderinger på generelt grunnlag ut fra regjeringen og FN sine råd og beslutninger.

3. Dagens praksis ved UiO

UiO har etablert rutiner for ivaretagelse av samfunnsansvar i anskaffelser, som skal sikre at vi etterlever anskaffelseslovens krav om egnede rutiner for å ivareta menneskerettigheter m.m. Rutinen sikrer at alle anskaffelser underlegges en risikovurdering. Denne vurderingen er knyttet opp til Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) sin veiledning på området og blant annet deres høyrisikoliste. DFØ er statens fagorgan for økonomistyring og offentlige anskaffelser.

UiOs anskaffelsesrutiner er basert på kontraktsmaler og konkurransegrunnlagsmaler som sikrer at alle kontrakter inneholder bestemmelser om og krav til at leverandørene skal overholde ILO-konvensjonene, og at det arbeides systematisk med å forsikre at firmaets underleverandører innfrir kravene.

For anskaffelser med identifisert risiko, anbefales det å benytte særskilte Kontraktsvilkår for ivaretagelse av menneskerettigheter i leverandørkjeden: [etiske kontraktsvilkår](#) (utviklet av DFØ og EHN). Disse krever at leverandøren gjennomfører aktsomhetsvurderinger etter FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) og OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv.

Kontraktsvilkårene sikrer videre at UiO har rettigheter i forbindelse med kontraktsoppfølging til å kreve dokumentasjon, fremvise rapporter, gjøre kontroller m.m. Det gir oss også mulighet til å sanksjonere ved konkrete dokumenterte brudd på kontraktsvilkårene og retningslinjer det er redegjort for over.

For å forenkle oppfølging for UiO og leverandør har man for mange av disse høyrisikokontraktene bedt leverandør registrere seg i et digitalt verktøy som heter [Factlines](#). Gjennom dette foretar

leverandøren egenrapportering basert på spørsmål som blant annet avdekker risiko for menneskerettighetsbrudd i verdikjeden og hvilke policyer og rutiner leverandøren har for å unngå dette.

Det er ytterligere to forhold som kan resultere i kjøp fra leverandører jf. oversikten fra FN. Det ene er enkelt ansatte som gjør direktekjøp uten å sjekke av med de institusjonelle føringene som gjelder. Der vi betaler pr faktura vil dette kunne fanges opp på betalingstidspunktet (i etterkant) og fremtidige avvik kan unngås gjennom oppfølging. Det andre forholdet er der det skjer kjøp som refunderes gjennom lønssystemet der leverandør ikke registreres. Av flere årsaker arbeides det med å redusere denne type innkjøp, men det vil alltid være noen innkjøp som skjer på denne måten. Begge de nevnte forholdene er imidlertid knyttet til mindre omfattende kjøp av varer og tjenester. Det er videre slik at leverandørene på høykommissærens oversikt i hovedsak ikke er naturlig å bruke i forbindelse med denne type kjøp.

For UiO ble det 3.6.2020 etablert en gruppe for samfunnsansvar i anskaffelser for å bistå anskaffelsesrådgivere i kravstilling og kontraktoppfølging, blant annet på menneskerettigheter. Videre er rutiner løpende oppdatert siden 2020 og senest oppdatert i juni 2024.

4. Videre oppfølging

For tiden arbeides det med å etablere en mer systematisk risikokartleggingsmodell for hele anskaffelsesporteføljen, med anbefalte tiltak knyttet til de ulike risikonivåene. Ansvar for gjennomføring av tiltak er knyttet til den enkelte anskaffelse. Hensikten er å etablere et mer systematisk arbeid med aktsomhetsvurderinger for anskaffelsesområdet i tråd med Åpenhetsloven og Etisk handel Norges krav til sine medlemmer om å være på et visst definert modenhetsnivå i aktsomhetsvurderinger. Dette er ikke et krav som er stilt til offentlige institusjoner, men som følger av UiO sitt frivillige medlemskap i Etisk Handel Norge.

Det arbeides også med å revidere UiOs etiske retningslinjer for anskaffelser, hvor vi blant annet tydeliggjør og presiserer krav til hvordan UiO gjennomfører sine anskaffelsesprosesser, hvordan UiO praktiserer arbeidet med aktsomhetsvurderinger og hvilke krav UiO har til våre leverandører om bærekraftig anskaffelsespraksis. Vår intensjon er at revisjonen av UiOs etiske retningslinjer for anskaffelser skal ivareta punkt 1. i forslaget til vedtak fremsendt fra Tynkkynen.

Universitetsdirektøren vil til universitetsstyrets møte i september legge fram en oppdatert anskaffelsesstrategi og etiske retningslinjer for anskaffelser ved UiO med forslag til hvordan den skal iverksettes og følges opp.

5. Universitetsdirektørens vurdering

Oppsummert er universitetsdirektørens vurdering at UiO har etablert rutiner som reduserer handel med aktører som kan være ansvarlige for brudd på menneskerettigheter eller har aktivitet på områder der det er risiko for slike brudd. UiO vil øke oppmerksomheten på dette området både gjennom å bruke eksternt nettverk og organisasjoner med kompetanse på området, og aktivt bruke egen innkjøpsorganisasjon for å sikre at UiOs overordnede føring og rammer etterlevs.

6. Forslag til vedtak

Universitetsstyret ber universitetsdirektør komme tilbake til styremøtet 17. september med:

- a. Oppdatert anskaffelsesstrategi (2024-2028).
- b. Reviderte etiske retningslinjer for anskaffelser ved UiO.
- c. Forslag til iverksetting av anskaffelsesstrategi gjennom årlig revidert tiltaksplaner og rapportering.

- d. Prinsipper som sikrer en systematisk tilnærming til aktsomhetsvurderinger for anskaffelser-
- e. Redegjørelse for hvordan aktsomhetsvurderinger for anskaffelser følges opp ved UiO.

Vedlegg 1 –

«Forslag om sak til universitetsstyremøtet om etiske regler og rutiner rundt innkjøp og anskaffelser som gjøres på og av UiO. Mer spesifikt om institusjonens risiko for medvirkning i brudd på folkeretten og menneskerettigheter i Gaza og på Vestbredden, gjennom sine innkjøpsavtaler.» Fremsendt av styremedlem Solveig Martha Tynkkynen

Vedlegg 2 – Kjøp fra Israelske firma i 2024 per 31.5.2024

VEDLEGG 1 – Notat fra Tynkkynen

Etiske anskaffelsesrutiner og forhøyet risiko for medvirkning i brudd på folkeretten og menneskerettigheter i Gaza og på Vestbredden

Følgende forslag til vedtak:

Styret ved Universitetet i Oslo:

1. Erklærer at Universitetet i Oslo (UiO) ikke skal handle med leverandører som begår, medvirker til, eller er direkte knyttet til ulovlig okkupasjon eller brudd på grunnleggende menneskerettigheter og internasjonal humanitærrett.
2. Ber om at det settes ned administrative ressurser for at administrasjonen skal gjennomgå og om mulig heve eksisterende avtaler med selskaper som begår, medvirker til, eller er direkte knyttet til ulovlig okkupasjon eller brudd på grunnleggende menneskerettigheter og internasjonal humanitærrett.
3. Ber administrasjonen utarbeide anbudsrutiner for fremtidige anbudsrunder og kontrakter for å unngå at UiO bidrar til ulovlig okkupasjon eller brudd på grunnleggende menneskerettigheter og internasjonal humanitærrett gjennom sine avtaler.
4. Ber administrasjonen legge frem status på gjennomføring av 2. og 3. punkt på universitetsstyremøtet i september 2024.

Styrenotat:*Innkjøp og internasjonale juridiske forpliktelser*

Stater forpliktet til å sikre at virksomheter som har interesser i konfliktområder ikke bidrar til brudd på grunnleggende menneskerettigheter. FNs og OECDs internasjonale retningslinjer for ansvarlig næringsliv krever aktsomhetsvurderinger av de særlige risikoene for at egen virksomhet begår, medvirker til, eller direkte tilknyttes brudd på folkeretten i konfliktområder. Alvorlige brudd på folkeretten, som betegnes som internasjonale forbrytelser, utløser et ansvar blant samtlige stater, ikke bare direkte parter i konflikten, for å forhindre forbrytelsene. Internasjonale forbrytelser inkluderer folkemord, krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten, tortur og påtvungne forsvinninger. ICJ-domstolens beslutning i mars 2024 utløser også et slik ansvar. Dette innebærer at også stater som ikke er direkte part i konflikten har ansvar for å forhindre at et folkemord gjennomføres mot palestinerne i Gaza, for.

Etisk anskaffelse i norsk kontekst

Den norske staten har lenge vært opptatt av at offentlige og private virksomheter i Norge respekterer internasjonale forpliktelser når det gjelder etiske anskaffelsesrutiner. Dette gjelder både menneskerettigheter og bærekraft, og er presisert i flere ledende offentlige instanser. Krav til planlegging og gjennomføring av offentlig anskaffelser er regulert i [lov om offentlige anskaffelser](#), og i § 5 av denne loven står følgende:

“Statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer skal ... ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er risiko for brudd på slike rettigheter.”

Videre står det at:

“Oppdragsgiveren kan stille egnede krav og kriterier knyttet til ulike trinn i anskaffelsesprosessen, slik at offentlige kontrakter gjennomføres på en måte som fremmer hensyn til miljø, innovasjon, arbeidsforhold og sosiale forhold, forutsatt at kravene og kriteriene har tilknytning til leveransen.”

Denne paragrafen i anskaffelsesloven nevner ikke spesifikt hvilke menneskerettigheter rutinene skal fremme, men forarbeidene til loven viser til FNs veiledende prinsipper for virksomhet og menneskerettigheter (UNGP). Det er lagt til grunn i UNGP at folkeretten skal respekteres av selskaper som har interesser i konfliktområder. De grunnleggende menneskerettighetene det vises til i anskaffelsesloven § 5 omfatter dermed også folkeretten.

Virksomheten må selv bestemme hva «egne rutiner» innebærer opp mot kravet om respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Eksempler på rutiner kan være at virksomheten stiller krav om overholdelse av menneskerettighetene i kontraktsvilkårene, eller at virksomheten avviser leverandører som har medvirket til brudd på menneskerettighetene. Når en virksomhet har fastsatt rutiner, må rutinene reflekteres i de enkelte anskaffelsene som gjennomføres. Anskaffelsesloven § 5 kan prøves av [Klagenemnda for offentlige anskaffelser](#) (KOFA) og domstolene. Dette gjelder både i tilfeller hvor oppdragsgiver har fastsatt egne rutiner og når slike rutiner faktisk har blitt fulgt i en konkret anskaffelse.

I NOU 2023: 26 første delutredning om ny lov om offentlige anskaffelser foreslår utvalget at det også skal gjøres obligatorisk å motvirke brudd på grunnleggende menneskerettigheter for visse anskaffelser. I 2024: 9 andre delutredning presiserer utvalget at oppdragsgivere også kan avvise en leverandør som kan knyttes til brudd på internasjonal humanitærrett eller annen folkerett i konfliktområder etter anskaffelsesforskriften § 24-2 (3) bokstav i grunnet alvorlige feil som medfører tvil om hans yrkesmessige integritet.

Den norske staten har presedens for å ta stilling til israelske brudd på folkeretten. Statens pensjonsfond Utland (Oljefondet) valgte i 2021 [å fase ut selskaper](#) som driver forretninger med israelske bosetninger på ulovlig okkuperte områder fra sine investeringer. Fondet har også tidligere valgt å fjerne selskaper med tilknytning til andre konfliktsoner, eksempelvis i [Myanmar](#). Dette viser både en forpliktelse til og en ønsket politikk nasjonalt at norske virksomheter skal ta aktivt stilling til investeringer og anskaffelsesforhold med selskaper som kan være involvert i brudd på folkeretten, noe som inkluderer både okkupasjon, apartheid, folkemord og krigsforbrytelser.

UiOs innkjøpsforpliktelser

UiO har utviklet etiske retningslinjer for anskaffelsesprosesser. Av disse retningslinjene, [Prinsipper og etiske retningslinjer for arbeid med anskaffelser ved UiO, 2021–2024](#) følger det at:

“Samtlige anbud som gjennomføres ved UiO stiller et krav om at leverandører skal overholde UiOs etiske retningslinjer, nasjonal lovgivning og internasjonale anerkjente konvensjoner som ILO-konvensjonene, samt Verdenserklæringen om menneskerettigheter artikkel 1.” (s. 16)

Internasjonale anerkjente konvensjoner inkluderer blant annet FNs folkemordskonvensjon. Kombinasjonen av “UiOs etiske retningslinjer, nasjonal lovgivning og internasjonale anerkjente konvensjoner, samt Verdenserklæringen om menneskerettigheter” gir forpliktelser til UiO i anskaffelsesprosesser med risiko medvirkning i internasjonale forbrytelser. Det følger av lov om offentlige anskaffelser at UiO, som oppdragsgiver, fastsetter rutiner og følger disse i anskaffelsene som gjennomføres. Sitatet over er en presisering av de menneskerettighetskravene UiO har valgt å inkludere i samtlige anbud.

Videre presiserer UiOs etiske retningslinjer at:

“Det er risiko for at UiO ikke klarer å avdekke mangler, inhabilitet og uønsket adferd i anskaffelsesprosessen dersom kontrollene gjennomføres i etterkant og ikke som en del av selve anskaffelsesprosessen.” (s. 5)

Ansvar for etisk anskaffelse strekker seg fra anbudsrunde og kontraktinngåelse til oppfølging av eksisterende kontrakter der det kan være risiko for brudd på menneskerettigheter og folkeretten. Slik det beskrives i sitatet over kan dårlig prosess i anskaffelsesprosessen skape utfordringer med å opprettholde disse forpliktelsene etter at kontrakten er inngått. Derfor er det nødvendig at UiO prioriterer å få på plass og være konsekvent i implementeringen av egnede rutiner.

Risikoen for brudd på folkeretten og menneskerettighetene er forhøyet i Gaza og på Vestbredden. Dette medfølger et særlig ansvar for UiO som oppdragsgiver. For å forebygge utfordringer med inngåtte kontrakter, kan UiO inkludere tekst om egne etiske retningslinjer i sine anbudsrunder og kontrakter.

UiO skriver videre i de etiske retningslinjene at:

“Etiske retningslinjer for Universitetet i Oslo (UiO) skal bidra til at UiO opptrer med stor integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte, forvalter de offentlige midlene på en riktig måte samt forebygge uetisk adferd og korrupsjon i forbindelse med anskaffelser.”

Mangelfull oppfølging av egne etiske retningslinjer

I et møte for Forum for anskaffelsesrådgivere som ble holdt [fredag 12. april 2024](#) på universitetet ble UiOs etiske retningslinjer og UiOs anskaffelsesstrategi 2024-2027 diskutert. Der ble de etiske retningslinjene nevnt som ett av to “veivalg og prioriteringer 2024-2027” (side 31 av presentasjonen). I tillegg evaluerte Forum for anskaffelsesrådgivere implementeringen av gjeldende prinsipper og etiske retningslinjer. I presentasjonen heter det at “analysen avdekker mangel på gjennomføring av tiltak.” Følgende mulige årsaker ble oppgitt “manglende ressurser (...) manglende prioritering av ressurser (...) [og] at oppfølging ikke vært etterspurt av ledelsen (ØVA/Udir/Styre)” (side 32 av presentasjonen).

UiOs innkjøpspolicy ble også diskutert på universitetsstyremøte mars 2024. I en informasjonssak i protokollen som fulgte drøftes spørsmålet fra administrasjonens side, ved Ellen Johanne Caesar og Anders W. Skumsnes. Informasjonen som står i protokollen er ufullstendig og delvis feil. For eksempel nevnes “FNs liste over selskaper som har direkte tilknytning til Israel-Hamas krigen” (s. 2) og samme liste blir senere kalt “FNs liste over svartelistede firma” (s. 3). FN's svartliste gjelder kun for selskaper som driver forretninger i ulovlige bosettinger på Vestbredden, og har ikke med en bredere okkupasjonen, apartheid eller pågående krigføring å gjøre. Denne "svartelisten" er dermed ingen oversikt over “selskaper som har direkte tilknytning til Israel-Hamas krigen” og har heller ingen kobling til ICJ-domstolens beslutning. At disse folke- og menneskerettighetsbruddene blandes viser til enten manglende ressurser eller kompetanse hos innkjøpsansvarlige på dette punktet.

Videre beskrives listen som utgangspunktet for UiOs vurderinger av folke- og menneskerettighetsbrudd begått i Gaza og på Vestbredden. Det står i samme protokoll at:

“Administrasjonen har ikke ressurser til å kunne gjennomføre selvstendige undersøkelser og vurderinger av selskaper utover FNs liste over selskaper som har direkte tilknytning til Israel-Hamas krigen.” (s. 2).

Etisk handel Norge, som administrasjonen oppgir å ha diskutert saken med, skriver i et [januar 2024 innlegg](#) om situasjonen i Palestina og FNs svarteliste at:

“Listen over selskaper er ikke uttømmende. Virksomheter som handler med Israel bør derfor, utover å sjekke denne listen, forsterke sine aktsomhetsvurderinger.”

FNs svarteliste er derfor ikke, og kan ikke være, et alternativ til styrkede aktsomhetsvurderinger i situasjoner der det er forhøyet risiko for medvirkning til brudd på folkeretten og menneskerettighetene. Manglende administrative ressurser til aktsomhetsvurderinger av egne anskaffelser, gir ikke fritak fra universitetets forpliktelser.

Om dette er et ressursprioriteringsspørsmål, som administrasjonen både har vist til i protokollen og Forum for anskaffelsesrådgivere, har styret myndighet og mandat til å påse at tilstrekkelige ressurser settes av til å sikre at UiO følger egne etiske retningslinjer, nasjonal lovgiving, og internasjonale anerkjente konvensjoner.

I ytterste konsekvens kan manglende ressurser lede til universitetets medvirkning til brudd på folkeretten og menneskerettighetene. Dette er blant annet en stor omdømmerisiko for universitetet. På dette punktet skriver Etisk handel Norge i samme innlegg at:

“Å drive virksomhet eller handle fra områder preget av væpnet konflikt og utbredt vold vil være forbundet med forhøyet risiko for medvirkning til brudd på folkeretten og menneskerettighetene.”

Administrasjonen skriver i protokollen at “UiO vil også følge opp ... de råd Etisk handel Norge gir sine medlemmer.” I forhold til pågående krigføring i Palestina skriver Etisk handel Norge at norske virksomheter bør:

“Foreta styrkede aktsomhetsvurderinger/Heightened due diligence av næringsvirksomhet i konfliktområder i tråd med FN og OECDs retningslinjer. Ikke handle varer og tjenester produsert på ulovlig okkupert jord eller fra virksomheter som medvirker til brudd på folkeretten og menneskerettigheter i israelske ulovlig okkuperte områder.”

Konklusjon

Vedtaksaken er utformet med utgangspunkt i UiOs forpliktelser som fremkommer av UiOs etiske retningslinjer, nasjonal lovgiving, internasjonale anerkjente konvensjoner, og internasjonale normer for ansvarlig næringsliv. Denne vedtaksaken har som mål å sikre at eksisterende forpliktelser ivaretas administrativt. Det fremkommer av dokumentasjon utarbeidet av administrasjonen at dagens praksis baserer seg i stor grad på FNs-svarteliste. Denne listen dekker ikke risikoene for brudd på folkeretten og menneskerettigheter i områder utenfor de ulovlige israelske bosettingene. Listen er heller ikke ment til å brukes som en erstatning for grundig aktsomhetsvurdering av pågående eller fremtidige innkjøpsavtaler.

Administrasjonens praksis må rettes inn på et nivå som står i tråd med UiOs forpliktelser og den forhøyede risikoen for medvirkning i brudd på folkeretten og menneskerettigheter i Gaza og på Vestbredden. For å sikre dette må det settes av administrative ressurser, slik det fremkommer av forslaget til vedtak. Dette er i tråd med [universitetsstyrets mandat](#), som inkluderer et ansvar for at "institusjonen drives effektivt og i overensstemmelse med de lover og regler som gjelder."

VEDLEGG 2 - Kjøp fra israelske selskaper for 2024 per 31.5.2024

Administrasjonen har gått gjennom avtaleregister og leverandørreskontro (oversikt over alle aktive leverandører UiO kjøper fra). UiO har ikke handlet direkte de siste 2 år fra noen av leverandørene som står på FN's høykommissærens liste.

Gjennomgangen viser at UiO 2024 per 30.5.2024 har kjøpt varer og tjenester fra 3 israelske Leverandører:

Leverandørnavn	Dato kjøp	Beløp NOK inkl. mva.	Enhet
ALOMONE LABS LTD (EUR)	02.02.2024	9 255	MEDFAK
ALOMONE LABS LTD (EUR)	16.04.2024	9 397	MEDFAK
ENSPIRE SCIENCE LTD (NOK)	18.04.2024	95 584	LOS - Seksjon for forskning og innovasjon
OPTOACOUSTICS LTD (EUR)	26.04.2024	25 955	SV-Psykologisk institutt

Disse virksomhetene er ikke på oversikten utarbeidet av FN's høykommissær. Vi har heller ingen indikasjoner på at disse virksomhetene har produsert/levert sine varer fra okkupert område. ALOMONE LABS LTD er en ledende utvikler, produsent og leverandør av pålitelige forskningsverktøy for membranproteiner. Selskapet ble grunnlagt i 1989 og har hovedkontor i Jerusalem, Israel.

Kommentar/vurdering fra behovshaver til de to kjøpene fra Alomone labs Ltd:

- *Angående vårt kjøp hadde vi en lengre dialog med behovshaver i forkant – hvor vi forsøkte å få det aktuelle lab-miljøet til finne en norsk/europeisk forhandler av disse to produktene. Dette lyktes dessverre ikke. Kjøpet var til et forskerlinjeprosjekt, og kan karakteriseres som en enkeltanskaffelse.*
- *Vårt innkjøp fra Alomone gjaldt et toxin (TTX), det brukes i hjerneforskning, og er helt nødvendig for å kunne utføre forsøket. Innkjøpet skjer ikke regelmessig, men var en engangsanskaffelse. Husker dette innkjøpet da jeg selv var kritisk til å bestille fra Israel. Toxinet kan nemlig også bestilles fra England. Men da det hastet å få levert stoffet, og det kan det ta opptil et halvt år å få det levert fra England pga. strenge utførselsregler, og med det godkjennelser som må være på plass, ble det bestemt at det skulle bestilles fra Alomone som kunne levere umiddelbart.*

ENSPIRE SCIENCE LTD er et ledende konsulent- og opplæringsselskap med ekspertise innen europeisk forskningsfinansiering. Selskapet tilbyr tjenester til forskningsinstitusjoner, sykehus og teknologiselskaper for å maksimere potensialet i deres forskningsprosjekter. Selskapet har hovedkontor i Tel Aviv, Israel.

Kommentar/vurdering til kjøpet fra behovshaver:

- *UiO benyttet Enspire Science den 18.04.24, til å holde et kurs for forskere som planlegger å søke ERC-2024 Advanced Grant (med søknadsfrist 29.08.24). Kurset het «ERC beyond» og er et avansert kurs i hvordan forstå utlysningen og hva som skal til for å skrive en best mulig søknad til European Research Councils (ERC) prestisjefylte instrument med 5-årige prosjekter for erfarne forskere.*

OPTOACOUSTICS LTD er et privat selskap som ble grunnlagt i 2006 og er basert i Or Yehuda (Tel Aviv), Israel. Selskapet er anerkjent som verdensledende innen innovative og høytstående optiske fiberbaserte lyd- og vibrasjonsløsninger for medisinske og industrielle applikasjoner.

Kommentar/vurdering til kjøpet:

- *Dette innkjøpet er knyttet til kjernefasiliteten CTNC ved PSI og gjelder innkjøp av Model S14 - Insert Earphones for fMRI research. Dette er et planlagt garantikjøp..*